

ERR kasutab oma veebilehtedel http küpsiseid. Kasutamist jätkates nõustute kõikide ERR-i veebilehete küpsiste seadetega

SAIN ARU

LOEN VEEL

novaator

Ühe minuti loeng: kuidas käib Eesti seisuveekogude käsi?

ÜHE MINUTI LOENG: KUIDAS KÄIB EESTI SEISUVEEKOGUDE KÄSI?

Jaga

Foto: TLÜ

ÜHE MINUTI LOENG

Jaanus Terasmaa (TLÜ)

Eile kell 13.27

Eesti seisuveekogude seisund on viimase kümmekonna aastaga halvenenud. Paraku napib nii teadlastel kui ka riigil nende kõigi korrapäraseks seireks ressursse. Oma panuse kodukandi veekogudel silma peal hoidmiseks ning nende tervise parandamiseks saab igaüks, leiab Tallinna Ülikooli ökohüdroloogia professor Jaanus Terasmaa.

Kas ka sina oled oled mõne tuttava veekogu ääres jalutades vahel mõelnud, et eelmisel korral napilt aasta või paar tagasi – nägi see parem välja? Vesi oli teist värvi, roostik ei varjanud lemmikvaadet nii suurel määral ning järvekallas ulatus veidi kaugemale. Päris kindel selles aga ei ole, sest mälestused võivad olla petlikud.

Eesti siseveekogude seisund on viimasel kümnendil kehvemaks muutunud. Keskkonnaagentuuri andmetel oli 2012. aastal heas või väga heas seisundis seisuveekogumeid 62 protsenti. Samas 2023. aastal olid heas seisundis vaid kümme protsenti ning heas seisundis veekogud puudusid. Vooluveekogumite puhul on pilt veidi parem – aastal 2012 oli heas või väga heas seisundis 66 protsenti kõikidest vooluveekogumistest ning 2023. aastal oli 60 protsenti.

Muutuste põhjus on jätkuv otsene inimõju – peamiselt põllumajandustegevusest lähtuvad toitained ja taimemürgid ning kuivendamine. Üha tugevama jälje jätab veekogude tervisele ka kliimamuutus, peamiselt kõrgveeperioodi varasemaks nihkumise ja üldiselt ebastabiilse ning meie ökosüsteemi jaoks harjumatu sadude mustri ja temperatuuride tõttu. See kõik lisab täiendavat survet juba niigi kehvast seisust ökosüsteemile.

Seega saab öelda, et veekogude muutumine on fakt mitte võltsmälestus. Paraku teame seda riikliku seire vahendusel kindlalt öelda vaid umbes kolme protsendi järvede ning 14 protsendi jõgede kohta, kus toimub regulaarne seire. On arusaadav, et riik ega ka teadlased ei jõua kõikide veekogude äärde.

Põtru ja metskitsi on jäänud Eesti looduses vähemaks

Ülejäänud veekogude saatus kulgeb omasoodu nii, et üldjuhul keegi seda tähele ei pane. Seetõttu on praktiliselt võimatu nende negatiivsete muutustega midagi ennetavalt ette võtta – reageerime alles siis, kui kipub olema juba hilja. Kui veeökosüsteem kaotab oma vastupanuvõime ning kaob tüübiomane kooslus, on sellest tagasitulek väga keeruline.

Meie mälestusi aitab värskena hoida nende regulaarne ülestähendamine. Selleks tuleb appi harrastusteadus. See on selline ühiselt tegutsemise moodus, kus teadusliku info kogujaks või ka uurimisküsimuse püstitajaks saab olla igaüks vastavalt võimalustele ja oskustele. Veekogude vaatluse puhul piisab enamasti lihtsalt kirjeldusest ja mõnest fotost, kui on soovi ja vahendid, siis võib näiteks mõõta ka temperatuuri või teisi lihtsamaid veeparameetreid. Igaüks meist oskab kirjelda vee värvi ja läbipaistvust või olukorda kaldajoonel.

Kui samast kohast selliseid vaatlusi teha korduvalt, saame kokku veekogu arengu ja seisundi mõistmiseks vajaliku alusmaterjali. Kui teadlased tuvastavad tehtud vaatluste põhjal muutused, on need ühtlasi ka tõendusmaterjaliks omavalitsuse või riigi jaoks. Seega on see suurepärase võimalus hoida koos naabritega pilku peal

mõnel enda kodulähedasel oluliselt veekogul, et saaks ka tulevikus seal supelda, kalastada või lihtsalt ilusat vaadet nautida. Kauba peale tekib veel hea tunne, et ühiselt kogukonnaga on midagi koos ära tehtud ning on antud panus looduse kollapsi ärahoidmisesse.

Need minutid, mis vaatluse tegemiseks kulub, leiab mõned korrad aastas igaüks – see ei muuda su jalutuskäiku loodusesse keeruliseks teadustööks. Ühtlasi saad olla kindel, et sellisel panusel on päriselt mõju, kogutud info on avalik ning kättesaadav kõigile. Selleks on loodud **veebileht**, kus näeb nii eelnevaid vaatluseid kui ka lihtsat vormi täites ise uusi lisada. Seega vali endale sobiv veekogu, võta nutitelefon kaasa ning sinu harrastusteadlase teekond saabki alguse. Lehel on olemas juhendid ja abimaterjalid.

Iga aprilli, juuli ja oktoobri viimasel nädalavahetusel on kõik harrastusteadlased ja huvilised oodatud mõne veekogu äärde, et osaleda vabatahtlike veevaatluspäeval, esimest korda juba peagi – 26. ja 27. aprillil. Ära eira, parem seira!

Toimetaja: Jaan-Juhan Oidermaa

tallinna ülikool

jaanus terasmaa

seisuveekogud

järvede seire